

ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜREÇLERİNDE DÖNÜT KULLANMA YETERLİLİKLERİ

Yrd.Doç.Dr. Salih UŞUN

(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi)

Hüseyin KOCASARAÇ

(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi)

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın konusunu oluşturan iletişimin eğitim sistemi içindeki yeri ve önemi tartışılmakta, araştırmanın problemi ve alt problemleri ortaya konmaktadır. Ayrıca; konuyla ilgili olan ve bu çalışmada sık sık kullanılan kavramların tanımları da yapılmakta, temel sayıltılar, sınırlamalar ve çalışmanın yöntemi hakkında gerekli bilgiler sunulmaktadır.

Problem Durumu

Öğretme-öğrenme süreci bir sistemin elemanları arasında oluşan iletişim ve kontrol olarak düşünülebilir. Öğretme, öğrenme, iletişim ve sistem kavramları birbiriyle ilişkili olan kavramlardır. Bir iletişim olgusunun etki ve başarıyı yöneltildiği bireydeki istendik davranış değişimi ile ifade edildiğinden, iletişim ile öğrenme ilişkilidir. İletişimle öğrenme arasındaki ilişki eğitimde öğrenme, öğretme ve iletişimi birlikte analiz etmeyi gerektirir. Öğrenme-öğretme süreçlerinde etkenlik ve başarı bu süreçlerdeki iletişimin durumuna bağlıdır(Alkan, 1979: 33).

Bugün bilim ve teknolojideki gelişmeler insanlığı ileri teknoloji ve “bilgi toplumu” düzeyine ulaştırmıştır. Günümüzde “enformasyon toplumu”, “küreselleşme”, “kültür endüstrisi” ve “iletişim çağı” terimleri kullanılır olmuştur. Kitle iletişimi, yönetsel iletişim, iletişim mühendisliği ve iletişim becerileri gibi insan iletişimi konusunda araştırma alanları ve iletişim fakülteleri bulunmaktadır. İletişim konusu akademik toplantılarda, yayın organlarında, özel sohbetlerde tartışılmakta çeşitli fikirler ileri sürülmektedir.

Sanayi sonrası toplumun en önemli alt yapısının iletişim olduğu ileri sürülen bulunduğu gibi, bir kısmı da çağı anlayabilmek için iletişim ortamındaki değişimleri iyi anlamak gerektiğini vurgulamaktadır. Bu gelişmelerin ülkemizin toplum yapısını değiştirmekte olduğu yeni beklenti ve sorunları ortaya çıkardığı gözlenmektedir. Genel eğilim şudur ki; toplumsal yaşam bireylerin birbirleriyle etkileşiminden oluşur. Etkileşim ise ancak iletişimle gerçekleşebilir. Toplumsal, kişisel ve örgütsel pek çok sorunun genellikle yanlış ya da yetersiz iletişimden kaynaklandığı düşünülürse, çözümlenmesi güç gibi görülen sorunlar bile iletişim yoluyla daha sağlıklı çözümlenebilir. Eğilimler kuşkusuz eğitim örgütleri için de geçerli olup bu örgütlerin girdisi ve çıktısı insan olduğu için daha da önem kazanmaktadır.

Okullar toplumun kalbinin attığı eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlara dinamizmini veren öğretmen-öğrenci etkileşimidir. Kuşkusuz etkileşime esas olan iletişim ne denli iyi olursa ürünün verimi ve topluma yansımalarının o derece yüksek olacağı düşünülebilir.

Bu konuda yapılan bazı araştırmalar bakıldığında Bolat (1990) ‘ın, Ültanırın(1986)’ın, Birol(1996) ‘un yapmış oldukları araştırmaların bulgularına göre; öğrencilerin büyük bir bölümü (%70), öğretim elemanlarının öğrencileri soru sormaya, düşüncelerini açıklamaya, dersane dışında görüşmeye cesaretlendirmediklerini, öğrencilere saygı göstermediklerini ve eşit davranmadıklarını, dersane dışında yeterli zaman ayırmadıklarını, derslerde konuları açık ve anlaşılır bir dille açıklamadıklarını, öğrencilerin öğretim elemanlarına uymayan düşüncelerini açıklamadıklarını iletişim engeli olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının büyük bölümü(%75) ise; bu konuları iletişim engeli olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Geleneksel yöntemle öğretim yapılan sınıfla, öğretmenin gerekli dönütü verip, kendi kendilerine düzeltme yapan kümelerden oluşan sınıf arasında erişim farkı olup olmadığı araştırılmış; ancak aralarında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Öğretim elemanlarının hiçbir zaman etkili olmadığı herhangi bir davranışı yoktur. Öğrenci görüşlerine göre öğretim elemanlarının iletişimsel etkililikleri ile cinsiyet değişkenleri, akademik ünvanları ve görev yaptıkları öğretim kurumları arasında anlamlı bir fark yoktur. Hizmet öncesinde iletişim dersi alanlarla almayan öğretim elemanlarının iletişimsel etkililikleri arasında da, hizmet öncesinde iletişim dersi almayanların lehine anlamlı bir fark vardır. Ancak; öğretim elemanlarıyla öğrenciler arasındaki iletişimde, öğretim elemanlarının dönüt kullanım düzeyini araştırmadan

önce, iletişim konusunu kısaca gözden geçirmek, araştırmaya bir temel oluşturmak açısından yararlı olacaktır;

İletişim, “duyguların, düşüncelerin, tutumların, tavırların, haber ve mesajların bir kişi, bir grup ya da bir kurum tarafından bir kişi, bir grup ya da bir kuruma karşılıklı olarak iletilmesidir (Demirel, 1999: 171). İletişim öğeleri ise kaynak, mesaj kanal, alıcı ve dönüt olmak üzere beş tanedir: Kaynak bir iletişim sürecinde, hedeflediği kişi ya da grupta (alıcıda) davranış değişikliği oluşturmak üzere iletişim sürecini başlatan kişidir. Sınıfta bu görevi üstlenen kişi öğretmendir (Alkan, 1998: 51).

Kaynak, mesajı gönderendir. Gönderici kendisinde oluşan bilgi, fikir ve duygulara göre mesaj olarak iletilecek düşünceleri geliştirir ve bunları sembollere dönüştürerek belirli kanaldan mesaj olarak alıcıya gönderir. Bir bakıma; gönderici, merkezdeki mesajı sözlü ya da sözsüz işaretler haline dönüştürüp kanala bırakan öğedir. Burada bedeninin tümü jest ve hareketleriyle gönderici konumundadır. Kaynak birimin gönderdiği işaretlerin tümüne çıktı, mesajın göndericiden geçtikten sonraki fiziksel biçimine işaret denir, örneğin; konuşma süresince duyulan sözcükler (çıkıtlar) işitsel işaretlerdir. Okurken görülen yazılı kelimeler ise görsel işaretlerdir (Cüceloğlu, 1991: 74).

Mesaj, bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor davranışlarında değişiklik yapmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsüdür. Bir başka söyleyişle kaynağın alıcısıyla paylaşmak istediği düşünce, duygu ve davranışları temsil eden sembollerdir. Kaynağın, alıcıda amaçladığı davranış değişmesini oluşturabilmesi için mesajın alıcının anlayabileceği sembollerden oluşturması bir başka deyişle; mesajlarını alıcının çözümleyebileceği bir biçimde kodlaması gerekir (Ergin Birol, 2000:55)

Kaynak sahip olduğu bir fikri ya da onunla ilgili davranışları alıcısı ile paylaşmak isterse, onu öncelikle hareket, jest, mimik, ses, söz, çizim, ışık, resim, heykel, yazı formül vb. gibi sembollerden en az biri ile yapılmış bir mesaj haline getirmek zorundadır. Mesajın yapılmış olduğu sembol ya da şifre (kod) çeşitleri aslında duyu organlarına etki eden optik, mekanik, termik ya da kimyasal uyarıcılardır. Kaynağın, alıcıda amaçladığı davranış, değişmesini oluşturabilmesi için mesajını alıcının anlayabileceği sembollerden oluşturması bir başka deyişle, mesajlar alıcının çözümleyebileceği bir biçimde kodlaması gerekir (Ergin, Birol, 2000: 55)

Kanal, kaynak ve hedef birimler arasında yer alan ve işaret haline dönüşmüş mesajın alıcıya geçmesini sağlayan yoldur. Gönderici düşüncesini ya da düşüncesiyle ilgili bir davranışı alıcı ile paylaşmak isterse, onu önce hareket, ses, mimik, söz, ışık, çizim, yazı formül gibi simgelerden en az biri ile yapılmış bir mesaj biçimine getirmek ve bu mesajı bir araç ya da yöntem yardımıyla alıcının duyu organlarından en az birine iletmek zorundadır. İşte bu araç ve yöntemlere kanal denilmektedir (Çilenti, 1979: 26).

Bir iletişim sürecinde alıcı, kaynağın gönderdiği mesajlara hedef olan kişi ya da kişilerdir. İnsanların iletişimi bir mesajın birisi ya da birileri tarafından alınmasını kapsamaktadır. Birisinin yazdığını bir başkası okumalı, birisinin yaptığı resmi bir başkası seyretmeli, birisinin söylediklerini bir başkası dinlemeli ki insanlar arası iletişimden söz edilebilsin, iletişimde amaç istenen bir tepkinin yaratılması olduğuna göre bu tepkinin “kimden” alınacağı sorusu büyük önem kazanmaktadır. İletişim sürecinde istenen tepkiyi vermesi beklenenler, süreçte “alıcı” rolünü üstlenenlerdir. Mesaj veren öğretmene istenen tepkiyi vermesi beklenen öğrencidir.

Öğretme-öğrenme sürecini bir an için dondurduğumuzda bu süreçte kaynak olarak, iletişim eylemini başlatan kişi konumundaki öğretmeni, alıcı olarak da öğretmenin gönderdiği mesajlara hedef olan öğrenciyi görmekteyiz (Ergin, Birol, 2000: 147).

Alıcının, kaynağın mesajına verdiği yanıt, geribildirim olarak adlandırılır. Kaynak, kendisine ulaşan yanıtı değerlendirerek, mesajını yeniden düzenler ve iletir. Geribildirim süreci ile kaynak ile alıcı yer değiştirerek, alıcı, kaynak, kaynak da alıcı konumuna geçer.

Weissglass (1996) öğretmenlerin iletişim sürecinde her zaman dönüt vermedikleri sürece öğrencilerin birbirlerine olumlu dönüt vermeyi öğrenebileceklerini Reece ve Walker (1997, s.468) ise öğretmenlerin öğrencilerine ne tür bir dönüt istediklerini sormaları gerektiğini belirtmişlerdir. Bourne (1994) ise ödülün tek başına yeterli olmadığını ve yeterince motive edilebilmeleri için öğrencilerin ödül kadar bilişsel geri beslemelere (dönütlere) de ihtiyaçları olduğunu iddia etmiştir.

Cohen ve Diğerleri (1998) Amerikan araştırma bulgularına dayalı olarak, öğretmenlerin ödülü sınıflarda tedbirli olarak kullandıklarını, başarılı öğrenciler daha fazla ödül verdiklerini, erkek öğrencilerin ise kız öğrenciler oranla daha fazla ödül aldıklarını (kabul ettiklerini) ileri sürmüşlerdir.

Kaynak, alıcıda yeni bir tutum geliştirmek, alıcıda varolan herhangi bir tutumu pekiştirmek ya da şiddetini artırmak, alıcının varolan tutumunu değiştirmek amacıyla iletişim kurar. Alıcı ise tepkisini ya mesajı benimseme, mesaja karşı tepkide bulunma ya da eski konumunu koruma olma üzere üç değişik biçimde dile getirir. Her üç durumda da alıcı, bir değişime uğrar (Gürgen, 1997: 23).

Yeni öğrenmeler yeni bilgi ve beceriler edinmeyle olacağından iletişim gerçekleşmedikçe öğrenme de gerçekleşmeyecektir. Etkili iletişim de kaynak öğretmenin sınıf ortamında oluşturacağı demokratik ortam alıcı öğrenci tarafından büyük önem taşımaktadır. Alıcı kendini rahat ifade edebileceğine inandığı sürece iletişime katılır. İletişimde etkinlik kazandığında dönütler çift taraflı olur. Öğrenci dönüt vererek öğretmenin ders işleme ortamına olumlu hava katar. Etkili ortamda gerçekleştirilecek olan iletişimde kalıcı izli davranış değişiklikleri meydana getirilebilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim elemanlarının öğrencilerle kurdukları iletişimde dönüt kullanma düzeylerini belirlemektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1- Öğretim elemanının dönüt verme yöntemlerini kullanma yeterliliği nedir?
- 2- Öğretim Elemanının dönüt almaya ve vermeye yönelik ilkeleri uygulama yeterliliği nedir?

Önem

Öğretme öğrenme süreçlerinin etkinliği için, bilgi kaynağı ve yönlendirici konumunda yer alan öğretmenin, alıcı konumundaki öğrencide davranış değişikliği meydana getirmek için öğrenciyle girdiği iletişim sürecinde dönütün önemi büyüktür. Bu bağlamda öğretim elemanlarının, iletişim sürecinde dönüt kullanılmasına rehberlik edebileceğine inanılmaktadır.

Bu araştırmanın öğretme öğrenme sürecinin niteliğini yükseltmede ve gerekli olan iletişim sürecinde dönüt sağlanmasında, öğretim elemanlarına katkı sağlayabileceği umulmaktadır.

Ayrıca araştırma süresince; oluşturulan araç sayesinde, öğretim elemanları kendi öğrencilerince değerlendirildiğinden çalışmanın ilgili öğrencilere de dönüt kullanma konusunda, tanıma düzeyinde de olsa bilgi kazandırabileceği düşünülmektedir.

Sayıtlar

Bu çalışmada, aşağıdaki temel sayıtlardan hareket edilmiştir :

- 1- Araştırmada kullanılan anketin görünüş, yapı ve kapsam geçerliliği hakkında uzman görüşleri yeterlidir.
- 2- Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar objektif ve kendi görüşleridir.
- 3- Alınan örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma;

- 1- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev yapan 20 öğretim elemanı ve ankete cevap veren toplam ? öğrenci ile
- 2- Veri toplama aracı açısından ; Öğretim elemanlarının dönüt kullanım düzeyini tespit etmek amacıyla, ilgili kaynaklarda yer alan bilgiler doğrultusunda hazırlanan anket maddeleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu çalışmada sık sık kullanılan terimlerin tanımları aşağıda verilmektedir.

Öğretim Elemanı: Eğitim fakültesinde görev yapan, profesör, doçent, yardımcı doçent, öğretim görevlisi, okutman.

Öğrenci: Eğitim Fakültesi öğrencisi.

İletişim: Davranış değişikliği meydana getirmek üzere fikir, bilgi, haber, tutum, duygu ve becerilerin paylaşılması süreci.

BÖLÜM II YÖNTEM

Model

Bu araştırmada amaç ve alt amaçlara uygun olduğu düşüncesinden hareketle tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim fakültesi 2000-2001 öğretim yılı bahar döneminde görevli kadrolu öğretim elemanlarıyla, 2000-2001 öğretim yılı bahar dönemi okula devam eden öğrencilerdir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2000-2001 öğretim yılının bahar döneminde derse giren, görevli kadrolu öğretim elemanlarının listesi okul yönetiminden elde edilerek, 20 öğretim elemanı araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmada çalışma evreni olarak Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi seçilmiştir. Bu evrenden küme örnekleme yoluyla İlköğretim Bölümü elaman örnekleme yoluyla Sınıf Öğretmenliği Normal ve İkinci öğretim 3 ve 4 sınıf öğrencileri örneklem seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu araştırma için gerekli veriler, ilgili literatürün taranması ve “Öğretim Elamanlarının Öğretme-Öğrenme süreçlerinde Dönüt Kullanma Yeterlilikleri” amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen anketten elde edilen veriler olmak üzere iki kaynaktan toplanmıştır. Bu amaçla anket geliştirmeden önce ilgili kaynaklar, bildirimler, araştırmalar ve raporlar ile benzer araştırmaların anketleri incelenmiştir. Daha sonra öğretim elamanlarının dönüt verme yöntemlerini kullanma yeterliliğine ve dönüt almaya ve vermeye yönelik ilkeleri uygulama yeterliliğine yönelik sorular hazırlanarak anket taslağı oluşturulmuştur. Taslağın anket içerik ve anlatım yönünden incelenmesi için uzman görüşleri alınmış ve 21 soruluk anket oluşturulmuştur.

Anket kişisel bilgilerle ilgili 2 soru ve öğretim elamanlarının Öğretme- Öğrenme süreçlerinde Dönüt Kullanma yeterlilikleri, kullanma sıklığına yönelik 19 sorudan oluşmuştur. Anket de liker tipi dördümlü derecelenme ölçeğinden (hiçbir zaman, ara sıra, çoğunlukla, her zaman) yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Öğretim elamanlarının öğretim- öğrenme dönüt kullanma yeterliliklerine ilişkin maddelerinden Her zaman seçeceğine (1), çoğunlukla(2), ara sıra (3), hiçbir zaman seçeceğine (4) değerleri verilmiş ve puan aralıkları 0.50-1.49 “her zaman”, 1.50-2.49” çoğunlukla”, 2.50-3.49”ara sıra”, 3.50-4.50”hiçbir zaman” şeklinde belirlenmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde veri toplama aracı ile toplanan bilgiler amaca uygun biçimde işlenmiş, tablolaştırılmış ve amaca yönelik soruları cevaplamaya yarayan bulgular ortaya konmuş ve gerekli yorumlar yapılmıştır.

Araştırma 205 kişilik bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bunların sınıf ve cinsiyetlerine göre dağılımları tablo’da gösterilmiştir.

Tablo 1. Görüşlerine Başvurulan Öğrenci Örnekleminin Sınıf ve Cinsiyetlere Göre Dağılımları

Örneklem Alınan Sınıf Düzeyi	Cinsiyet				Sınıf Düzeylerine Göre Toplam	
	Kız Öğrenci		Erkek Öğrenci		f	%
	f	%	f	%		
III.Sınıflar	60	61.9	37	38.1	97	100
IV.Sınıflar	58	59.7	50	46.3	108	100
TOPLAM	118	57.6	87	42.4	205	100

Daha sonra, araştırma bulgularından, önce öğretim elemanlarının dönüt verme yönteminde ne derece yeterli olup olmadıklarını belirlemek için öğrencilerin, öğretim elemanlarının gerek ders içinde, gerekse ders dışındaki kendileri ile olan ilişkilerinde ne derece dönüt kullandıklarını belirleyen görüşleri ortaya konmuştur. Bunun için, öğrencilerin gerek öğretim üyeleri, gerekse öğretim görevlilerinin, dönüt verme yeterliklerine ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Öğrencilere öğretim elemanlarının dönüt verme yöntemleri ile ilgili tutum ve tavırları ankette bir liste halinde verilmiş, öğrencilerin, kendi öğretim elemanlarının bu tavır ve tutum ne sıklıkta gösterdiklerini belirtmeleri istenmiştir.

Tablo: 2.Öğretim Elemanlarının Dönüt Verme Yöntemlerini Kullanabilme Yeterlikleri

Dönüt Verme Yöntemleri Maddeleri	f %	Öğretim Üyesi						Öğretim Görevlisi						
		Hiçbir zaman	Arasına	Çoğunlukla	Her Zaman	X	S	t	Hiçbir Zaman	Arasına	Çoğunlukla	Her Zaman	X	S
Öğrenci ürününü Eleştirir	f	20	85	71	29	2.53	.855	2.521	19	63	81	42	2.71	.897
	%	9.8	41.5	34.6	14.1				9.3	30.7	39.5	20.5		
Çalışmaları olumlu- Olumsuz eleştirisini Yazılı verir.	f	137	36	27	5	1.51	.814	2.570	153	32	17	3	1.37	.699
	%	66.8	17.6	13.2	2.4				74.6	15.6	8.3	1.5		
Soruları cevaplama etkinliğine öğrencilerini de katar	f	14	85	76	30	2.60	.821	.886	12	60	77	42	2.66	.945
	%	6.8	41.5	37.1	14.6				12.7	29.3	37.6	20.5		
Öğrencilerin kendilerini değerlendirmede onları cesaretlendirir	f	41	94	57	13	2.20	.833	.568	45	90	61	9	2.17	.813
	%	20.0	45.9	27.8	6.3	2.18	.791	1.651	50	95	54	6	2.08	.788
Aynı ders giren öğretmenlerle görüş alışverişi yapar	f	42	92	64	7	2.18	.791	.1651	50	95	54	6	2.08	.788
	%	20.5	44.9	31.2	3.4				24.4	46.3	26.3	2.9		
Yardıma ihtiyacı olan öğrencilerle görüşmeye isteklidir	f	31	88	62	24	2.39	.882	.498	29	85	67	24	2.42	.874
	%	15.1	42.9	30.2	11.7				14.1	41.5	32.7	11.7		
Görüşme saatlerine uyar	f	19	81	81	24	2.54	.819	.573	23	70	89	28	2.57	.864
	%	9.3	39.5	39.5	11.7				11.2	34.1	41.0	13.7		
TOPLAM	f	304	561	438	132	2.28			3.31	49.5	441	154	2.29	
	%	21.2	39.1	30.5	9.2				23.3	34.8	31.0	10.8		

P<:05

Öğrencilerin bu değerlendirmelerini “her zaman”, “çoğunlukla”, “arasına”, “hiçbir zaman”, derecelerinden hangisinde düşündükleri sayılmış bu sayma sonucu her derecedeki frekanslar ve bunların yüzdeleri hesaplanmıştır. Bu işlemler öğretim üyeleri ve öğretim elemanları için ayrı ayrı yapılmış, ancak iki grubun kolayca kıyaslanması için aynı tabloda gösterilmiştir. (Bkz Tablo 2)

Derecelenme ölçeğinde toplanan frekans ve ölçekteki “hiçbir zamana” 1, “arasıraya” 2, “çoğunlukla” 3 ve “her zamana” 4 sayısal değerleri verilerek bunlarla yapılan işlem sonucu, dönüt verme yönteminde, öğretim üye ve öğretim görevlilerinin öğrencilerden aldıkları değerlerin ortalaması da ve standart kaymasına ilişkin bulgular da Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo’nun yorumlanmasında, ölçekteki derecelerden elde edilen sayısal ortalamalara bakılmıştır. Dönüt verme yöntemi ile ilgili sorularla ilgili ortalamaların 3.00 ve daha yukarı çıkma hali öğretim elemanlarının dönüt verme yönteminde yeterliliğini, 2.00’ın altında çıkma dönüt verme yönteminde yetersizliğini, 2.00’ın altında çıkma dönüt verme yönteminde yetersizliği, 2-00 ile 3-00 arası çıkma hali de orta yeterliği gösterdiği tanımlara göre kabul edilmiştir.

Tablo, anketteki dönüt verme yöntemleri ile ilgili, anketin 10,11,12,13,14,18 ve 19. Maddelerine öğrencilerin öğretim üye ve öğretim görevlilerini nasıl değerlendirdiklerini karşılaştıracak biçimde hazırlanmıştır. İki gruba ilişkin değerlendirme sonucu olarak görülen ortalamaların, aralarında anlamlı fark olup olmadığını “t-test”le test etme sonucu elde edilen t değeri ve bu değerin anlamlı olup olmadığı ise iki grupla ilgili değerlendirme kesimlerinin orta sütununda belirtilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, öğretim üyeleri ile öğretim görevlilerinin dönüt verme yönteminde, genel anlamda $X = 2.28$ ve 2.29 ile aşağı yukarı aynı yeterlikte oldukları görülmektedir. Bu yeterlik, verilen tanımlara göre orta yeterliliği ifade etmektedir.

Öğretim elemanlarının her bir soruyla ilgili yeterlilikleri ise öğretim üyelerinde 1.51 ile 2.60 arası ortalamalara, öğretim görevlilerinde ise 1.37 ile 2.71 arası ortalama değerlere ulaşmaktadır.

Öğretim üyelerinin de, öğretim elemanlarının da yetersiz gördükleri özellik “öğrenciye verilen çalışmaların olumlu ya da olumsuz yönlerini belirttikten öğrenciye yazılı olarak verilmesidir. Bu konuda, aritmetik ortalaması 1.51 standart kayması .814 olan 205 kişinin öğretim üyelerini yeterlik yönünden yaptıkları değerlendirme ile aritmetik ortalaması 1.37, standart kayması .699 olan, 205 kişinin öğretim görevlilerini yeterlik yönünden değerlendirmeleri arasında .05, serbestlik derecesi 408 düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Ancak bu konuda öğretim üyeleri de, öğretim görevlileri de, yapılan tanıma göre, “yetersiz” sınırları içinde kalmaktadırlar. Bu bulgu doğrultusunda öğretim elemanlarının üşenmeden, öğrenci çalışmalarında, öğrencinin gösterdiği olumlu ve olumsuzlukları, çalışma raporu üzerine yazılı olarak kaydedip öğrencinin çalışmalarını buna göre düzeltmesini sağladıkları söylenebilir.

Öğretim elemanlarının ikinci derecede yetersiz kaldıkları özellik ise, “aynı derse giren öğretim elemanlarının” görüş alışverişi içinde olmalarıdır. Öğrenciler, bu konuda, öğretim üyelerini 2.18, öğretim görevlilerini ise 2.08 ortalama veren değerlerle değerlendirmektedirler. Öğrenciler her iki grubu da orta yeterliğin alt sınırında görmektedirler. Bu durum, öğretim elemanlarımızın, değişik şubelerde ya da bölümlerde, aynı dersi okutmaları bile birbirleriyle görüş alışverişi yapmadıklarını, birbirlerinden derslerini plânlama, işletme ve değerlendirme konularında yararlanmadıklarını ortaya koymaktadır. Bu ise eğitimde birlik ve kaliteyi etkilemektedir.

Öğrencilerin öğretim elemanlarını en yeterli buldukları dönüt verme yöntemi belli bir konudaki açıklamaları, ödevleri ya da bir beceriyi sergilemeleri sonunda onları sözlü olarak eleştirmeleridir. Öğrenciler bu konuda öğretim üyelerini 2.53, öğretim görevlilerini ise 2.71’lik bir ortalamaya varacak biçimde değerlendirmektedirler. Öğrencilerin değerlendirmelerine göre aritmetik ortalaması 2.53, standart kayması .855 olan öğretim üyelerinin yeterlik düzeyi ile aritmetik ortalaması 2.71, standart kayması .897 olan öğretim görevlilerinin yeterlik düzeyleri arasında : 0.5, sd. 408 düzeyinde anlamlı fark vardır. Burada üzerinde durulması gereken bir husus madde de sözü edilen “eleştiri”nin olumlu olup olmadığıdır. Eleştiri, “değerlendirme, kritik etme anlamında algılanmışsa, bu özellik öğretim görevlileri için olumlu bir tutumu ifade eder. Ne var ki bu özellik de, hem öğretim üyelerinde, hem de öğretim elemanlarında “orta yeterlik” kapsamında görülmektedir.

Yine, öğretim elemanlarının diğer özelliklere göre ikinci derecede yeterli gördükleri husus, öğretim üyelerinde 2.60, öğretim görevlilerinde ise 2.66 ortalama ile “soruları cevaplama etkinliğine öğrencileri de katma”dır. Bu konuda iki grubun yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark yoktur.

Tablo 1’deki bulgular doğrultusunda Öğretim elemanlarının, dönüt verme yöntemlerinde çok yeterli olmadıkları söylenebilir. Bu konuda, özellikle öğretim üyelerinin orta yeterlikte ve öğretim görevlilerinin düzeyinde bulunmaları konunun daha ayrıntılı biçimde araştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Hele, bu araştırmanın eğitim fakültesi gibi öğretmen yetiştiren bir fakültede yapılması ve öğrenci gözü ile, öğretim elemanlarının Tablo 1’deki gibi algılanması bu konunun tüm üniversitelerde, özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde araştırılması gerektiğini düşündürmektedir. Dönüt verme yöntemlerinde “orta yeterlikte” görülen öğretim elemanlarının “dönüt verme ilkelerini kullanabilmeleri yeterliğini de gündeme getirmektedir

Her ne kadar, yöntemde yeterlikle ilkeleri kullanma yeterliği arasında sıkı bir ilişki varsa da, her ikisini ayrı ayrı ele almak uygun bulunmuştur.

Öğretim elemanlarının, öğrencilere göre, “dönüt verme ilkeleri” ile ilgili yeterliklerini belirleyici, öğrencilerin değerlendirme ortalamalarını içeren bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 3.Öğretim Elemanlarının Dönüt Verme İlkelerini Kullanabilme Yeterlikleri

Dönüt Verme Yöntemleri Maddeler	f	Öğretim Üyesi							Öğretim Görevlisi					
	%	Hiçbir zaman	Arasıra	Çoğunlukla	Her Zaman	X	S	t	Hiçbir Zaman	Arasıra	Çoğunlukla	Her Zaman	X	S
Sınavda sorulabilecek soru örneklerine yer verme	F	12	116	67	10	2.37	6.70	771	22	103	73	7	2.32	708
	%	6	57	33	5				10.7	50.2	35.6	3.4		
Yeterli cevaba olumlu pekiştirme verme	F	13	92	77	23	254	776	603	12	84	91	18	2.56	736
	%	6.3	44.9	37.6	11.2				5.9	41.0	44.4	8.8		
Sınav sonuçlarını kısa zamanda verme	F	36	97	64	8	2.21	775	2.239	53	92	52	8	207	816
	%	17.6	47.3	31.2	3.9				25.9	44.9	25.4	3.9		
Yetersiz cevaba ipucu verir	F	32	87	73	13	2.33	814	787	31	79	80	15	2.39	814
	%	15.6	15.6	42.4	35.6	6.3				15.1	38.5	39.0	7.3	
Sınama ve öğrenme durumlarında aynı yöntem	f	29	93	71	12	2.32	788	1.033	38	82	81	14	2.40	807
	%	14.1	5.4	34.6	5.9				13.7	40.0	39.5	6.8		
Yanlışları belirtme doğruları gösterme	f	19	78	77	31	2.59	857	000	26	62	88	29	2.59	885
	%	9.3	38.0	37.6	15.1				12.7	30.2	42.9	14.1		
Kalıcı bilgiler için tekrarı kullanır	f	24	82	92	27	2.50	867	1.110	22	80	65	38	2.58	913
	%	11.7	40.0	35.1	13.2				10.7	39.0	31.7	18.5		
Öğrenci ve yeni uyarın ve tepkileri benzerliklerine dikkat	f	17	95	74	19	2.46	776	926	20	88	66	31	2.53	866
	%	8.3	46.3	36.1	9.3				9.8	42.9	32.2	15.1		
Hem anlamlı bütünden sonra soru sorma	f	16	83	80	26	2.57	812	820	28	66	90	21	2.51	855
		7.8	40.5	39.0	12.7				13.7	32.2	43.9	10.2		
Öğrencilerden sürekli dönüt olmaya özen gösterme		14	91	76	24	2.54	789	921	14	82	81	28	260	808
		6.8	44.37.1	11.7				6.8	40.0	39.5	13.7			
Öğrenciyi çalışmada yüreklendirici sözler kullanma		43	79	63	20	2.29	909	1.464	44	93	53	15	2.19	856
		21.0	38.5	30.7	9.8				21.5	45.4	25.9	7.3		
Öğrencilerin anlayıp anlamadıklarını kontrol		18	103	65	19	2.41	779	1.512	15	93	74	23	2.51	790
		8.8	50.2	31.7	9.3				7.3	45.4	36.1	11.2		

TOPLAM		273	1096	859	232	2.43			315	1004	894	247	2.44	
		11.1	45.0	34.9	9.4				12.8	40.8	36.3	10.0		

P<.05

Tablo 3, veri toplama aracı olan, değerlendirme ölçekli anketteki (Ek: 1) 1,2,3,4,5,6,7,8,9,15,16,17 numaralı sorularda belirtilen ve öğretim elemanlarını öğrencilerin değerlendirmesinde esas alan tavırlar ve bunlara göre öğrencilerin öğretim üyeleri ile öğretim elemanlarını değerlendirmeleri ile ilgili frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart kaymalarla iki grubun yeterlik ortalamalarının farksızlık hipotezine ilişkin “t- test” sonuçlarını içermektedir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretim üyeleri ile öğretim görevlilerinin “dönüt verme ilkelerini kullanabilmekteki yeterliliklerinin, öğrencilere göre genelde farksız olduğu (X= 2.43 – 2.44) görülmektedir. Yine, her iki grubun da, öğrencilere göre, belirtilen 12 “dönüt verme ilkelerinden” en yeterli olarak kullandığı ilke” öğrenciyeye yanlışlarının neler olduğunu belirtmek ve ayrıca doğru cevabı göstermek”tir. Hatta bu ilkenin kullanılışı ile ilgili, öğretim üye ve görevlilerinin yeterlikleri her iki grupta da 2.59’dur. Bunu, öğretim üyelerinde 2.57 yeterlik ortalaması ile “konu ile ilgili tüm soruları konu sonunda sorması yerine her anlamlı bütünden sonra sorma” izlemektedir. Öğretim görevlilerinde ise, üçüncü derecede yeterlik (X: 2.58) “kalıcı bilgiler için tekrarı kullanma”da görülmektedir.

Öte yandan öğretim görevlilerinin 2.60 yeterlik ortalaması ile, birinci derecede yeterli görüldüğü” öğrencilerden sürekli olarak dönüt almaya özen gösterme ilkesinde öğretim üyeleri, ancak, üçüncü derecede yeterli görülmüşlerdir (X:2.54). Ne var ki öğretim üyelerinin, bu konudaki yeterlik ortalamaları ile öğretim görevlilerinin yeterlik ortalamaları arasında yine de anlamlı bir fark yoktur.

Öğretim üyeleri ile öğretim elemanlarının yeterlik ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunan tek ilke, “sınav sonuçlarını kısa zamanda verme” dir. Bu farklılığa rağmen öğretim üyeleri de, öğretim elemanları da bu konuda, öğrenciler tarafından en yetersiz olarak değerlendirilmişlerdir. (X:2.24-2.07). Her iki grubun da, öğrenciler tarafından yetersiz görüldükleri diğer bir uygulama “öğrenciyi, çalışmalarında yöreklendirici sözcükler kullanma”dır. (X:2.29-2.19).

Yukarıda ki bulgular öğretim elemanlarının bütün bu konularda orta yeterliği aşamadıklarını göstermektedir.Bu durum öğretim kalitesi yönünden düşündürücüdür.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır. Daha sonra da bu bulgu ve sonuçlara göre bazı öneriler ileri sürülmüştür.

SONUÇLAR

1. Öğretim elemanlarının, öğrencilerle kurdukları iletişimde, dönüt verme yöntemlerini kullanma düzeylerine ilişkin sonuçlar

Öğrencilere uygulanan ve bu konuda öğretim elemanında aranan her özelliğini dört derece üzerinden değerlendirme” sonucu, elde edilen ortalamalara göre, genelde, ister öğretim üyesi olsun, ister öğretim görevlisi olsun tüm öğretim elemanlarının 2.28.2.29 yeterlik ortalaması arasında orta yeterliğe sahip oldukları belirlenmiştir. Hatta bu konuda, öğretim

elemanları “öğrenci çalışmalarının olumlu ve olumsuz yönlerini vermeleri” bakımından 1.51 ve 1.37 ile yetersiz oldukları öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Bu konuda öğretim üyeleri ile öğretim görevlileri arasında anlamlı fark yoktur.

2. Öğretim elemanlarının dönüt almaya ve vermeye yönelik ilkeleri uygulama yeterliliğine ilişkin sonuçlar

Bu soru da öğrencilerin değerlendirmelerine göre olumsuz yanıt almıştır. Öğrenciler, öğretim elemanlarını bu konuda da 2.43 ve 2.44 ortalamalar ortalaması ile orta yeterlikte görmektedirler. Bu konuda da öğretim üyeleri ile öğretim görevlileri arasında anlamlı fark yoktur. İki grup arasında, iki özelliğe görülen anlamlı fark ancak orta yeterliğin sınırları içindeki iki ortalama arasında görülmektedir.

ÖNERİLER

1.Üniversitemizde, özellikle üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğretim kalitesinin daha yükseltilmesi için öğretim elemanlarının niteliklerine yönelik bu tür araştırmalar artırılmalı ve eksiklikleri giderici önlemler alınmalıdır.

2.Öğretim elemanlarının, iletişim dolayısıyla, öğrencilerle, kurdukları iletişimde dönüt kullanmanın önemi ve yöntemleri ile ilgili olarak öğretim elemanlarının sık sık oturumlar yapmaları sağlanmalı ve öğretim elemanları bu konuda duyarlı hale getirilmelidir.

3.Öğretim elemanlarının dönüt kullanmayla ilgili tutumlarından, özellikle, doğrudan görevleri olanlarda öğretim elemanları uyarılmalı ve öğrencinin eğitiminde bu görevlerin yerine getirilmemesinden dolayı öğrencinin zarara uğraması engellenmelidir.

KAYNAKÇA

Alkan, Cevat.(1979), *Eğitim Ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları
Başaran, İbrahim Ethem. (1983) *Eğitim Yönetimi*. Ankara:Kadıoğlu Matbaası
Bırol, Cem “*Öğretim elemanlarının İletişimsel Etkinliklerine Yönelik Karşılaştırılmalı Değerlendirme*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, Anakra Üniversitesi

Bourne, J ; (1994) *A Question of Quality*, In. J. Bourne (ed) Thinking Through Primary Practice. Buckingham: Open University Press.

Cohen, L; Manion, L; Morrison, k (1998), *A Guide to Teaching Practice*. Fourth Edition. Printed and Bound in Great Britain by Clays Ltd (ISBN: 0-415-14221-0) London and New York.

Cüceoğlu, Doğan. (1991) *İnsan İnsana*. İstanbul:Remzi Kitabevi

Çilenti, Kamuran,(1979) *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Kadıoğlu Matbaası

Demirel, Özcan. *Plandan Değerlendirmeye Öğrenme Sanatı*. Ankara:Pegem Yayıncılık., 1999

Ergin, Akif Bırol, Cem (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık

Gürgeç Haluk,(1997) *Örgütlerde İletişim*. İstanbul: Der Yayınları

Reece,I;Walker, S.(1997), *Teaching Training and Learning: A Practical Guide*.Business Education Publishers Limited (ISBN:0907679935) Printed in Great Britain by Athenaum Press

ÜltanırY. Gürcan,(1989),”*Dönüt ve Düzeltmenin Almanca Yazılı Anlatım Üzerine*

Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara, Hacettepe Üniversitesi

Weissglass, J.(1996) “Transforming Schools into Caring Learning Communities” Journal for a Just and Caring Education 2 (2) : 175-189